

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Słowo wstępne

Author: Marian Kisiel, Janusz Pasterski

Citation style: Kisiel Marian, Pasterski Janusz. (2019). Słowo wstępne. W: M. Kisiel, J. Pasterski (red.), "Kontynenty. T. 1 Studia i szkice o twórczości Andrzeja Buszy" (S. 7-9). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Słowo wstępne

Twórczość Andrzeja Buszy należy z pewnością do najbardziej zaskakujących zjawisk we współczesnej literaturze polskiej. Wynika to przede wszystkim z oryginalności i odrębności jego uniwersalnej wizji świata, rozpoznawalnej dykcji poetyckiej czy charakterystycznego układu problemów i zagadnień, ale również ze szczególnego statusu tego twórcy, który jest pisarzem dwujęzycznym i literacko usytuowanym pomiędzy co najmniej dwoma tradycjami kulturowymi (dobrze to ilustruje pojęcie „inbetweenness”), a także z jego złożonej biografii, rozpisanej na wiele etapów wychodźczej, a później emigracyjnej drogi życia. Poeta, prozaik, tłumacz, krytyk, historyk literatury angielskiej, conradysta – pozostaje jednym z ostatnich a zarazem najciekawszych twórców powrześniowej emigracji niepodległościowej. Urodzony w Krakowie w 1938 roku, opuścił z rodzicami Polskę 17 września następnego roku, czas wojny spędził na Bliskim Wschodzie, a w latach 1947–1965 przebywał w Anglii, gdzie ukończył filologię angielską (University College w Londynie). W roku 1965 osiedlił się w Kanadzie i został wykładowcą, a później profesorem literatury angielskiej w University of British Columbia w Vancouver. W latach 1958–1962 był członkiem zespołu redakcyjnego londyńskich pism literackich: „Merkuriusz Polski – Życie Akademickie”, „Kontynenty – Nowy Merkuriusz” i „Kontynenty”, oraz grupy poetyckiej skupionej wokół tego środowiska. Jest laureatem Nagrody Fundacji im. Kościelskich (1962), Fundacji im. Władysława i Nelli Turzańskich (2005) oraz Stowarzyszenia Pisarzy Polskich za Granicą (2013). Opublikował między innymi osiem tomów poetyckich, kilkanaście opowiadań, wiele przekładów poezji polskiej na język angielski (we współpracy z Bogdanem Czaykowskim – w tym utwory Białoszewskiego, Iwaszkiewicza, Jastruna, Miłosza, Wierzyńskiego), monografię o tak zwanym polskim zapleczu Josepha

Conrada i wpływie literatury polskiej na jego pisarstwo oraz sporo artykułów poświęconych twórczości autora *Jądra ciemności*.

Niespieszna twórczość literacka Andrzeja Buszy rozwijała się w szczególnie złożonych warunkach trwania emigracji niepodległościowej i równocześnie w realiach codziennego życia imigranta, a w dodatku profesjonalnego anglisty. Początek pisarstwa Buszy określiły skomplikowane doświadczenia biograficzne, zapoczątkowane wybuchem II wojny światowej i ekspatriacją, a później brytyjska edukacja i aktywny udział w działalności polskiego środowiska młodoliterackiego w Wielkiej Brytanii. Wspólnota przeżyć polskiej młodzieży akademickiej w Londynie przyczyniła się do literackiego startu w języku ojczystym, ale zasadniczo nie wpłynęła na uformowanie postawy poety i kręgu podejmowanych przez niego problemów. Najmłodszy wśród polskich poetów „londyńskich”, od samego początku podążał własną, zorientowaną estetycznie i etycznie drogą rozwoju. Pozostawał poza głównym traktem literatury emigracyjnej, często nostalgicznej i aktywnej ideowo, nie rozliczał się ze spuścizną romantyczną czy z emigracyjnymi mitami. Uprawiał lirykę intelektualną o korzeniach awangardowych, estetycznie wysublimowaną, obrazową, ironiczną i świadomie czerpiącą z różnych źródeł tradycji. Po opuszczeniu Anglii, w sytuacji trwałego oddalenia od żywej polszczyzny, nad kanadyjskim brzegiem Pacyfiku przeszedł okres transformacji językowej, po którym wznowił uprawianie poezji, ale już w języku angielskim. Ten nowy etap twórczości poety przyniósł jej dalszy rozwój i zaowocował kolejnymi tomami. Mimo pisania głównie w języku angielskim nadal swoje utwory kierował (i wciąż kieruje) do czytelników polskich, publikując je głównie w przekładach na język polski i wersjach dwujęzycznych. Jego działalność pisarska rozdziela się zatem na dwie zasadnicze fazy: polskojęzyczną (od debiutu w 1958 roku do lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku) i późniejszą anglojęzyczną. Wprawdzie od czasu do czasu zdarza się pocie również w tym drugim okresie „przełączyć kody” i napisać wiersz po polsku, są to jednak tylko pojedyncze utwory.

Bilingwizm językowy, polifonia kulturowa i uniwersalizm to znaki rozpoznawcze pisarstwa Andrzeja Buszy. W tej perspektywie jest ono odbiciem kryzysu nowoczesności oraz niełatwych, wielokulturowych doświadczeń egzulów i nomadów XX i XXI wieku, dla których przestrzenią duchowego zakorzenienia pozostaje tradycja kultury śródziemnomorskiej. W niej mają swe źródło „koholetowy” pesymizm, melancholia i ironia jako dodatkowe, światopoglądowe i estetyczne wyróżniki jego twórczości. Poeta i uczonec ma pełną świadomość tego, że właśnie ironia jest dzisiejszym odpowiednikiem greckiej tragedii i jej

katharsis. Dlatego sięga do niej często, szukając odpowiedzi na wyzwania współczesności. Jak bowiem pisała Agata Bielik-Robson:

Grecy na wyrażenie swego przeżycia odróżnicowania mieli tragedię. My natomiast, ludzie późnej nowoczesności, mamy ironię: trop, który w zastępstwie intensywniejszych rytualnych doznań, dla nas już dzisiaj nieosiągalnych, daje nam niemal to samo¹.

Monografia ta powstała jako wspólna inicjatywa naukowa literaturoznawców z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i Uniwersytetu Rzeszowskiego. Zamieszczone w niej artykuły i szkice są próbą rozpoznania i opisania najważniejszych aspektów liryki, prozy i prac conradowskich Andrzeja Buszy. Ich autorami są badacze literatury emigracyjnej z wielu ośrodków akademickich w Polsce, a także znawcy literatury angielskiej i francuskiej z kraju i zagranicy. Różnorodność ujęć i szeroki krąg podjętych zagadnień pozwalają na wielopłaszczyznowy ogląd tej twórczości, jej kontekstów biograficznych, literackich i kulturowych, kierunków rozwoju, charakterystycznych motywów i cech poetyki indywidualnej czy specyfiki poszczególnych zbiorów.

I choć autor *Obrazów z życia Laquedema* pisał autoironicznie w zakończeniu tego cyklu: „Jesteśmy wszędzie i nigdzie”, to pozostaje nam jednak wyrazić nadzieję, że ta wieloautorska monografia pozwoli mocniej zakorzenić twórczość Andrzeja Buszy w świadomości czytelników oraz w gospodarstwie literatury polskiej XX i XXI wieku.

Marian Kisiel, Janusz Pasterski

¹ A. BIELIK-ROBSON: *Inna nowoczesność. Pytania o współczesną formułę duchowości*. Kraków 2000, s. 211–212.